

בעזרת השם יתברך

פרק נ"ד

♦ וזאת הברכה ♦

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

מדת הצדיקים להוכיח את הרשעים - החיוב
לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים -
משפט הרשעים בעולם הבא - התורה שהינוקא
אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו
מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש - סיפור
הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר - סיפור מרבי
אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר
המונים בתשובה - אם מצליח להסיר החטא
ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו
כפול ומכופל - צדיק גמור שנמצא בין רשעים
ואינו מוכיחם נענש על ידם - התועלת שבתוכחה
וגודל שכר של המחזירים בתשובה על ידי
התוכחה - לאחר מותו מוליכין נשמתו
למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה - על ידי
כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים.

תוכן הענינים

של פרק נ"ד

- א. מדת הצדיקים להוכיח את הרשעים - החיוב לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים..... שעג
- ב. משפט הרשעים בעולם הבא..... שעג
- י. תיפת רוחו של מי שמנוער וריק מתורה..... שעד
- א. רבי יהודא ורבי יצחק בקשו לשמוע דברי תורה מהינוקא..... שעה
- ב. הזוהר מתורגם ללשון הקודש..... שעה
- ג. התורה שהינוקא אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש..... שעה
- ד. הקב"ה מזכה למי שמתפלל, "שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה", אם ח"ו תפילתו אינה מתקבלת יראה להוכיחם..... שעז
- ה. סיפור הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר..... שעז
- ו. לעורר לב חבירו לעשות תשובה - כשרואה דבר מגונה אצל חבירו יוכיחו בנחת..... שעח
- ז. סיפור מרבי אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר המונים בתשובה..... שעט
- ח. החיוב להוכיח - הדרך איך להוכיח - מתי יוכיח..... שעט
- ט. בתחילה להוכיח בלשון נסתר ובסתר..... שפ
- י. אם זה לא מועיל יוכיחו בשלום נוכח - אם אינו מועיל יוכיחו בפרהסיא..... שפ
- יא. החכם יכלכל דבריו שלא יצא שכרו בהפסדו..... שפ

שעב שכר תוכן ועונש

- יב. אם מצליח להסיר החטא ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו כפול ומכופל..... שפא
- יג. צדיק גמור שנמצא בין רשעים ואינו מוכיחם נענש על ידם..... שפג
- יד. מי שמפחד מהרשעים להוכיחם הגם שהוא צדיק יהיה כבזיון לפני הקב"ה - נענש על ידם ויסורים יבואו עליו רח"ל..... שפד
- טו. גם אם יראה רשע שעל ידו יוכל לבוא לידי היזק ממון אל ימנע עצמו..... שפד
- טז. מצות הוכח תוכיח מוטלת בעיקר על הרבנים ודייני עיר ועיר - כשאין מורי צדק ודיינים מוטלת המצוה על כל ישראל..... שפה
- יז. התועלת שבתוכחה וגודל שכר של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה..... שפה
- יח. הקדושה מתגברת..... שפה
- יט. כבוד הקב"ה מתעלה ומתרומם..... שפו
- כ. לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה. שפו
- כא. מדוע אמר ר"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח ולא הוכיח את הרבים..... שפו
- כב. מפני שאין להוכיח הבריות בפני רבים כדי שלא לביישן ברבים כי עונשם גדול מאוד..... שפז
- כג. על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים..... שפז

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שעג

פרק נ"ד

**ממדת הצדיקים להוכיח את הרשעים -
החיוב לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים**

גם מדת הצדיקים - להוכיח את הרשעים בראותם איזה חלול ה' או מעשיהם הרעים, אשר הם מרשיעים לבני אדם, אף שיש לחוש פן ירדפו אחר המוכיח ברדיפה מסכנת - אף על פי כן לא יראה לו פנים שוחקות, כי אם פנים זועפות, שמבין בעצמו, שמעשיו אינם ישרים בעיניו, ויצטער בלבו על מה שזה הרשע מכעיס את בוראו, ובלבבו יבקש, שיהפך הקדוש ברוך הוא לבבו ויטהו לדרך היראה. וזהו חיוב לעבדי ה' הנאמנים - להוכיח את הרשעים ולהצטער ברואם או בשמעם רע מעלליהם של הרשעים.

משפט הרשעים בעולם הבא

וענין זה הוא מבאר בזהר, שם (זוהר ח"א רל"ט). וזה לשונו: רבי יהודה ורבי יצחק אזלי כחדא באורחא. אמר רבי יהודה: כתיב (משלי לא, כא): לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. האי קרא רבי חזקיה חברנו אוקים ביה. דאמר: דינא דחיבא הוא תריסר ירחין פלגא מניהו איתדין בחמין, ופלגא מניהו בתלגא. בשעתא דעאלין לנורא, אמרו: דא היא גיהנם ודאי! עאלין לתלגא, אמרי: דא חרופא דסתוא (פרוש: קרירות החרף). והרשעים שמחין ואומרין: יש לנו נחת רוח, שבאנו אחר דין האש למקום קר; אבל הן אינן יודעין, שבתלגא, שהוא השלג, נגמר דינם, וסובלין שם ענשים קשים ומרים. יכול אף לצדיקים כן, שיהיו נדונין בשלג? תלמוד לומר: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. אל תקרי לבוש שנים - בקמץ, אלא שנים - מילה ופריעה; ציצית ותפלין; מזוזה - נר חנוכה וכו'.

שעד **שכר** וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש**

מתורגם ללשון הקודש

רבי יהודה ורבי יצחק הלכו יחדו בדרך. אמר רבי יהודה: כתוב: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. פסוק זה פרשו חזקיה חברנו ואמר: דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש. חצי הזמן נדונים הם בחמין, וחציו השני - בשלג. עם הכנסם לאש, אומרים הם: זוהי קרירות החרף; והם שמחים ואומרים: יש לנו נחת רוח, שאחרי האש באנו להתקרר במקום קר ואינם יודעים, שפה - בשלג - נגמר דינם, ועתידים הנם לסבל בקור ענשים קשים ומרים. ואם יעלה על דעתך, שגם הצדיקים ידונו בשלג - על זה נאמר: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. אל תקרא 'שנים', אלא 'שנים' - זוגות זוגות של מצוות: מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנוכה.

תיפח רוחו של מי שמנוער וריק מתורה

עד דהוי אזלי, פגעו בהאי ינוקא, דהוי אזיל בקסטרא דחמרא, וחד סבא רכיב (פרוש: התינוק היה מנהיג את החמור, והזקן היה יושב ורוכב על החמור). אמר האי סבא להאי ינוקא: ברי, אמר לי קרא! אמר ליה: קרא לאו חדא הוא, אלא תיב לתתא או ארכיב לקמך ואימא לך. אמר: לא בעינא, דאנא סבא, ואנת טליא, דאתקיל גרמי בהדך. אמר ליה: אי הכי, אמאי שאילת קרא? אמר: בגין דניזיל אורחא. אמר: תפח רוחא דההוא סבא! הוא רכיב, ולא ידע מלה, ואמר דלא יתקל בהדי.

מתורגם ללשון הקודש

בדרך הלוכם פגעו (רבי יהודה ורבי יצחק) בילד אחד, שהיה מוביל חמור, שעליו רכב זקן אחד. פנה הזקן אל הילד ואמר: בני, פסוק לי פסוק! השיב לו הילד: איני אומר את הפסוק מתוך קלות ראש, אלא אם רצונך בכך רד מעל החמור או שתעלה אותי לרכב אתך עליו ואומר לך. ענה לו הזקן: אני

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שעה

זקן, ואתה הנך צעיר; לא נוכל לשבת יחדו על החמור בדחק. אמר לו הילד: אם כך, מדוע בקשת ממני לומר לך פסוק? ענהו הזקן: כדי שתערב לנו הנסיעה. אמר הילד: תפח רוחו של אותו סבא, שמנוער הוא מתורה, ואין נאה לו לרכב עמי!

רבי יהודא ורבי יצחק בקשו לשמוע דברי תורה מהינוקא

אתפריש מהאי סבא ואזיל ליה לאורחא. כד מטו רבי יהודה ורבי יצחק, קריב לגביהו. ושאלו ליה, וסח להו עובדא. אמר רבי יהודה: שפיר עבדית! זיל בהדן וניתוב הכא ונשמע מלה מפומך. אמר ינוקא: לאי אנא, דלא אכילנא יומא דין. אפיקו נהמא ויהבו ליה. אתרחיש ניסא ואשכחו חד מעינא דמיא תחות אילנא ושתו מניהו.

הזהר מתורגם ללשון הקודש

עזב הילד את הסבא והלך לבדו לדרכו. כאשר הגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, נגש אותו ילד אליהם; ומששאלו לשלומו, ספר להם את שקרהו עם אותו זקן. אמר לו רבי יהודה: טוב עשית! בוא עמנו, ונשב כאן ונשמע מפיך דברי תורה. אמר הילד: עיף ורעב אני, שעדין לא אכלתי היום. הוציאו לחם, ונתנו לו. התרחש להם נס, ומצאו מעין נובע מתחת עץ, ושתו ממנו לרויה.

התורה שהינוקא אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש

פתח האי ינוקא ואמר: כתיב (תהלים לד, א): לדוד, אל תתחר במרעים, אל תקנא בעשי עולה - אל תפנה להסתכל במעשה הרשעים, כי שמא לא תקנא קנאת ה' צבאות, ותענש בשביל כן, כי כל מאן דחמי עובדיהון דרשיעי, ולא מוכיחן - עובר על תלת לאוין: א) על לאו "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". ב) על לאו ד"לא תעשה לך פסל ולא תשתחוה להם"

שעו שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

וגו'. ג) על לאו ד"לא תעבדם". בגין כך בעי ליה לבר נש לאתפרשא מניהו ולמסטי אורחא מניהו, על כן אתפרשנא וסטינא אורחא. מכאן ולהלאה דאשכחנא לכו, האי קרא אימא קמייכו. פתח ואמר: ויקרא אל משה - באל"ף זעירא; בגין דהאי קריאה לא הוי בשלימו. מאי טעמא? דלא הוי אלא בארעא דחוצה לארץ, בגין דשלימו לא אשתכח אלא בארעא קדישא. והגיד להם עוד סודות גדולות. אתו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקו על ראשו ואמרו: בריך רחמנא, דזכינא למשמע דא; וברוך רחמנא, דלא אתאבידו בידו מלין אלין בההוא סבא.

מתורגם ללשון הקודש

פתח הילד את פיו ודרש: אומר הפסוק: לדוד, אל תתחר במרעים, אל תקנא בעושי עולה - אל תפנה להסתכל במעשי הרשעים, שמא תראה את מעשיהם הרעים, ולא תוכיחם ותענש על כך, שהרי מי שרואה את מעשי הרשעים ואינו מוכיחם - עובר על שלשה לאוין; לכן צריך האדם לפרש ולהבדל מן הרשעים. לכן פרשתי מאותו זקן וסטיתי מדרכו. מכאן ואילך, מכיון שפגשתי אתכם, אפרש לכם פסוק זה: כתוב: ויקרא אל משה; והאל"ף של "ויקרא" קטנה היא, משום שאותה קריאה, שקרא הקדוש ברוך הוא למשה, לא היתה בשלמות, שהרי היתה בחוץ לארץ, ושלמות אינה מצויה אלא בארץ הקדש. והוסיף הילד לגלות להם סודות גדולים.

נגשו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקוהו על ראשו ואמרו: ברוך הבורא, שזיכנו לשמוע סודות אלו; וברוך הוא, שלא בזבז דברי תורה אלו על אותו זקן. (קב הישר פרק כ').

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** **שעז**

הקב"ה מזכה למי שמתפלל, "שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה", אם ח"ו תפילתו אינה מתקבלת יראה להוכיחם

... ולא עוד שהקדוש ברוך הוא מזכה אותו למי שיתפלל אליו בלב שלם, שהוא מזכה את אחרים, אם רואה שאר בני אדם, ומכל שכן קרוביו או בניו, שהולכים בדרך לא תמים - **שצריך להתפלל עליו תחלה, שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה**; ואחר כך אם חס ושלוש יראה, שלא הועילו תפלתו - **יראה להוכיחם**, אולי ימצא עת רצון, שהקדוש ברוך הוא יתן בלב האנשים המורדים בו, שיחזרו בתשובה; ויהיה גם כן לנחת רוח, שהקדוש ברוך הוא שומע תפלתו להשיב לב הרשע לעשות תשובה.

סיפור הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר

כדמצינו מעשה ברמב"ן, זכרונו לברכה, שהיה לו תלמיד אחד, שיצא לתרבות רעה, ושמו אבנר, ונעשה כותי; ומחמת רב חכמתו, בטמאתו, נעשה שר גדול בכותים. ויהי היום, שהיה יום כפור, שלח ליה הרמב"ן, שיבא אליו. בא לפניו, ולקח בפני הרב רמב"ן, זכרונו לברכה, חזיר אחד, ונחרו ובשלו, ואחר כך שאל לרמב"ן: רבי, על כמה כריתות עברתי היום? והשיב לו: על ארבע כריתות עברת היום. ואמר לו התלמיד, הנזכר לעיל: הלא על חמש לאוין עברתי! והתחילו לפלפל, עד שהרמב"ן הודה, שעבר על חמשה לאוין של כריתות. ושאל הרמב"ן אותו: הגד נא לי, מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה?

והשיב לו, כי פעם אחת שמעתי שדרשת, שיש בפרשת האזינו כלולים כל המצוות וכוללים כל עניני העולם, וכלן נרמזים בפרשת האזינו, רק שצריך סייעתא דשמיא להבין כל הענינים והסודות אשר שם. ובעיני היה זה מן הנמנע, עד

שעת **שכר** וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש**

שבשביל כן נקבע בלבבי החטא, שאין האמת כן, כמו שאמר הרב הרמב"ן, ויצא ופקר ונהפך לאיש אחר.

ויען הרמב"ן: עדין אני אומר כן, שדברי כן הוא, שהכל נרמז ומבואר בפרשת האזינו; אם לא תאמין - שאל, ואגיד לך! ויתמה התלמיד הכופר ההוא ואמר: אם כן כדבריך - תראני, אם שמי, שהוא אבנר, בפרשת האזינו תמצא. ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו - ובא פסוק בפיו: אמרתי אפאיהם, אשביתה מאנוש זכרם. אותיות שלישיות מן פסוק זה - ראשי תבות **אבנר**. וכשמע התלמיד את הדבר - חרד מאד, ויפל על פניו, ושאל לרבו הרמב"ן, אם יחזור בתשובה, יהיה לו תקון ותרופה.

והשיב לו רמב"ן: והלא שמעת להפסוק, שישבית מאנוש זכרו, ולא תועיל לו שום תרופה! ותיכף הלך אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח, והלך עם הספינה באשר הוליכו, צועק במר נפשו - ועדין לא נודע ממנו מאומה. ואחר כך הרבה הרמב"ן בתפלה, שיהיה לו מקצת כפרה.

ואחר זמן רב בא להרב בחלום והחזיק לו טובה, שגרמה תפלתו להוליכו להתלמיד לגיהנם, והיו דנין אותו דינין הרבה בגיהנם, ואחר שנים עשר חדש היה לו מזור ותרופה: לא להוליכו לגן עדן ולא לדון אותו בגיהנם, כי עד אותו הפעם היה אותו התלמיד בכף הקלע. הנה ראה, שהכל הוא תלוי בתפלה, שהיה לו קצת כפרה. (קב הישר פרק כ"ג).

לעורר לב חבירו לעשות תשובה -

כשרואה דבר מגונה אצל חבירו יוכיחו בנחת

... **ואחר** כך יעורר לב חברו לעשות תשובה, ומכל שכן כשרואה בחברו דבר מגונה, צריך להוכיחו ולומר לו בנחת: אחי, ידיד נפשי! הגיע עת וזמן לתקן המעוות וליישר המסילה. שמע נא לדברי והסר ממך המכשול אשר בך, אשר

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שעט

עשית מעשים אשר לא כהוגן, כי מוכרח אני להזהיר אותך. ואם ראית בי דבר שאינו הגון - אף אתה אמור לי: כך וכך עשית; כי אנשים אחים אנחנו, ונשמותינו הם ממקום אחד - מתחת כסא הכבוד.

סיפור מרבי אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר המונים בתשובה

וכמו שמצינו בחסיד אחד, ושמו רבי אברהם - תלמידו של האר"י, זכרונו לברכה - שהיה הולך בשוקים וברחובות והיה מכריז על התשובה, והיה מקהיל כנופיה של בעלי בתים, והיו הולכים לבית הכנסת של האשכנזים, ואמר להם: ממני תראו וכן תעשו לקבל ארבע מיתות בית דין! והיה נכנס לשק אחד, והיה מצוה לגררו בכל ארך ורחב בית הכנסת כדי לבזותו ולהכניע את יצרו, ואחר כך צוה ליקח כל אחד אבן של משקל לטרא וחצי, והיו זורקין עליו. ואחר כך יצא מהשק, והיה מוכן בבית הכנסת מטה, ובתוך המטה היה מונח מין עשב, שקורין "ברען נעסטלין", והיה פושט את בגדיו ומשלח את עצמו על החרולים ערום, והיה מתגלגל תוך הברען נעסטלין, עד שנעשה בשרו כמו אבעבועות, ואחר כך היו מלקין אותו שלשים ותשע מלקות נגד הרג, ואחר כך היה טובל עצמו במקוה, כי הטבילה היא נגד חנק, ואחר כך היה אומר לאנשים שהיו שם: רבותי, מי שרוצה להנצל מדין של גיהנם, יעשה כמנהג הזה! ומיד נזדרזו כלם יחד וקבלו עליהם כל אותן היסורים באהבה ובחבה, והיו מרימים את קולם בבכיה והתודו על עוונם, ולא זזו משם, עד שנעשו כלן בעלי תשובה גמורים כל ימי חייהם. (קב הישר פרק מ"ח).

החיוב להוכיח - הדרך איך להוכיח - מתי יוכיח

אחד מדרכי היראה הוא לבלתי לשאת פנים. כשרואה באדם שעובר עברה - מחויב הרואה להוכיחו ולומר לו: אחי,

שפ שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

לא יפה אתה עושה, כי צריך לדעת, שעניי הי' משוטטים בכל הארץ, ומה תעשה ליום בוקר, אשר מחר מוכרח לתן דין וחשבון?! זהו חיוב גדול על האיש היודע להוכיח.

בתחילה להוכיח בלשון נסתר ובסתר

אכן לא יוכיחו בפרהסיא, כי אם בנסתר; ועל זה כתיב: הוכח תוכיח: תחלה "הוכח" - בלשון נסתר. רצה לומר, שיוכיחנו בסתר; ואם לאו - אזי "תוכיח" - הוא לשון נוכח; אכן גם כן לא בנגלה, כדי שלא לבייש פניו ברבים, אלא גם כן בנסתר, רק החלוק הוא, שבפעם הראשונה לא יוכיחנו בלשון נוכח ולא יאמר לו: לא יפה אתה עושה; אלא: בוא וראה ענין חטא: כשאדם חטא, ענשו גדול - דרך ספור דברים בעלמא. ואומר לו: הנה שמעתי, שמי שעושה כן - פוגם ונפגם, וענשו - כך וכך; כדי שעל ידי כך יחשב זה שהוא חטא חטא זה, ואולי יתקן.

אם זה לא מועיל יוכיחנו בשלום נוכח -

אם אינו מועיל יוכיחנו בפרהסיא

ואם אתה רואה בו, שאינו נותן אל לבו לעזב החטא, ועדין אינו משגיח בדבריך - אזי "תוכיח" - בלשון נוכח, ותאמר: למה תעשה כזאת למרד בה' אלהינו?! ואם עדין אינו משגיח לסור מרע מעלליו - אם ידוע לו, שעל ידי שיביישנו ברבים, תהיה הבושה על פניו, ושוב לא יחטא - יכול לביישו עד שישוב ויעזוב החטא, ולא יחשב הי' לו עוון, להמוכיח, עבור שמבייש את החוטא.

החכם יכלכל דבריו שלא יצא שכרו בהפסדו

והכלל: החכם יכלכל דבריו ועניניו במשפט ובהשכל, שלא יצא שכרו בהפסדו, חס ושלום; ובאם הוא רואה, שאין רוצה לקבל תוכחתו, אזי טוב שלא להוכיחו. ועל זה

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפא

אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

אם מצליח להסיר החטא ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו כפול ומכופל

והכלל: הרואה בחברו איזה דבר שאינו מתקן, ונשתרש בחטא - אם אפשר לעשות פעולה להסירו מחטאו, אולי חפץ ה' בידו יעלה בידו להצליח, אז הוא בכלל כל המזכה את הרבים או המזכה את חברו לדבר מצוה, אזי שכרו כפול ומכופל. וראיה מהזהר, פרשת תזריע.

רבי חייא ורבי יוסי הוי אזלי באורחא. פגעו בחד בר נש ואנפוי הוה מלא מכתשין. אמר ליה רבי חייא: מאן את? אמר ליה: יהודאי אנא. אמר לו רבי יוסי: אסתכל ביה, וחמי אנפוי סומקין באנון מכתשין (רצה לומר: פניו היה כמצורע). בודאי חטאה הוא, דאי לאו הכי - לא אתרשימו אנפוי באלין מרעין בישין; ויסורים כאלין לא מקרי יסורים של אהבה. אמר רבי חייא: הכי הוא ודאי, דיסורים של אהבה לא מקרי אלא כשהם מכוסים מראית שאר בני אדם. ומנלן דאצטריך להיות תוכחת האדם הכי? נלמד מתוכחות הקדוש ברוך הוא, דמאן דאוכח לחבריה באהבה - בעי לאוכחא יתיה בסתרא כדי דלא לכסף אותו בפרהסיא. הא תוכחה זו בפרהסיא אינו של אהבה. כך הקדוש ברוך הוא אוכח לבר נש בקדמיתא ומחי ליה בסתרא. אי הדר ביה - מוטב; ואי לאו - מחי ליה באתגליא באנפוי בגין דאסתכלון ביה וינדעון דהוא חטאה, ולא רחימא דמריה איהו.

הזהר מתורגם ללשון הקודש

רבי חייא ורבי יוסי הלכו בדרך ופגשו באדם אחד, שבפניו נכרו נקבים נקבים. שאלו רבי חייא: מי אתה? השיב לו: יהודי אני. אמר רבי יוסי לרבי חייא: הסתכל באדם זה וראה,

שפב שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

כיצד פניו אדומות מפצעיו! ודאי חוטא הוא, שאלמלא כן, לא היו פניו נגועות בנגעים קשים אלו, שהרי הנגעים הללו ודאי לא יחשבו "יסורים של אהבה", שהרי גלויים הם לכל, ואלו יסורים של אהבה הנם יסורים, המכסים מעיני אדם!

גם כאשר מוכיח אדם את חברו, חייב הוא להוכיחו בסתר - וזו תוכחה של אהבה - כדי שלא לבישו בפרהסיא. ואנו לומדים זאת מתוכחתו של הקדוש ברוך הוא, שבתחלה מעניש את האדם בסתר; אם הוא חוזר בו - מוטב, ואם לאו - מענישו הקדוש ברוך הוא בפניו, כדי שכל רואיו ידעו כי חוטא הוא.

והאי גברא הוי שמע כל מלין אלין. אמר להו גברא: בקוטרא דעיטא חדא ובדבור אחד אתון אמרין עלי דברים האלה? קריב לגביהון. אמר: ודאי אתון מאנון דדירהון הוא בבית רבי שמעון בן יוחאי, דלא דחלין מכלא. אי אתון אמרין מלי אבתראי - הני מלין יקטרגו לכוון, איך מליכו האי באתגליא! (רצה לומר, שאמר להם האיש: אי יבוא המשפט לפני הקדוש ברוך הוא - יעשה קטגוריא עמכם על שאתם מביישים אותי בגלוי אף שאני חוטא גדול.) אמרו ליה: באוריתא הכי כתוב, דכתיב (משלי א, כא): בראש הומיות תקרא, בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר - אי במלי דאוריתא אן דחלין מקמד הא נשתכח בכסופא קמי הקדוש ברוך הוא. פתח האי גברא ואמר: מי אל כמוך, נושא עון ועובר על פשע וגוי. ארים קליה ובכי. אדהכי מטין בנוי. אמר בריה זעירא: סלקא דעתך הכא הכי? פתח ואמר: יש צדיק אובד בצדקו וגוי. האי צריך פרוש, איך יאבד הצדיק בצדקו.

הזהר מתורגם ללשון הקודש

שמע אותו אדם נגוע את כל דבריהם ואמר להם: בעצה אחת אתם דוברים עלי כך? התקרב אליהם והוסיף:

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפג

ודאי הנכם מתלמידי ישיבתו של רבי שמעון בן יוחאי, אשר אינם פוחדים מאיש; ואם אתם מדברים עלי כך- דבריכם אלו יקטרגו עליכם, מאחר שבגלוי מדברים הנכם עלי.

השיבוהו: הפסוק אומר: בראש הומיות תקרא, בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר; ואם נפחד ממך בענין הנוגע בדברי תורה, הרי עתידים הננו להתבייש בפני הקדוש ברוך הוא!

קרא אותו אדם- מי אל כמוך, נושא עון ועובר על פשע וגו'! ובכה.

בינתים הגיעו למקום בניו. אמר בנו הקטן: האם חושדים אתם באבי, שעבר עברות? הוסיף ואמר: "יש צדיק אובד בצדקו". פסוק זה צריך פרוש: הכיצד אפשר לומר, שהצדיק יאבד בצדקו? אלא הענין הוא כך...

צדיק גמור שנמצא בין רשעים ואינו מוכיחם נענש על ידם

אלא הענין כך: כשרבו החוטאים ומרבים חטאים ופשעים, וצדיק אחד הוא ביניהם, ואין מוכיח להרשעים - הצדיק נענש על ידם אף שהוא צדיק גמור, ואין חוטא כלל. וכן אבא דאתפס בחוביהו דבני מתא, דהוי כלן חצופים לנגדו, והוא לא הוי מוכיח אותן ולא גער בהון בנזיפה לביישם - לכן נענש הוא ביסורים האלה. אמר האי בר נש, דהוי אביו של האי ינוקא: **ודאי הקדוש ברוך הוא אעניש לי בהא דהוי בידי יכלת למחאה בידיהו, ולא עבדית ולא אכסיפנא להוא בטמירא ולא באתגליא.**

פתח בריה אחרא ואמר: נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב, וכאבי נעכר. ראיתי עמא דאזלין בדרכי לא טובים - נאלמתי דומיה, ולא יסרתי אותם על פניהם. והחשיתי מטוב - מדברים טובים, שמסירים את האדם מדרכי הרעים לדרכי

שפד שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

הטובים והישרים; על כן כאבי נעכר - באין יסורים מכערים באתגליא. אתו רבי חיא ורבי יוסי ונשקוהו וכו'.

**מי שמפחד מהרשעים להוכיחם הגם שהוא צדיק יהיה
בבזיון לפני הקב"ה - נענש על ידם ויסורים יבואו עליו
רח"ל**

נלמד מהנזכר לעיל: **כל המתיירא להוכיח מפני בני האדם,**
אז יהיה בכסופא קמיה קודשא ברוך הוא; ואף שהוא
צדיק - נענש על ידו, וכמו שכתבתי לעיל. ומקור החיים הוא
לבלתי להחניף לאדם רשע למי שיספיק בידו למעד לנגד הרשע
להתיש כחם של רשעים. ובאם שידחל מנהון, אזי יהיה בטוח,
שיבוא עליו יסורים וישיגו לו חרפות ובושות בבי דינא רבא
לפני הקדוש ברוך הוא.

גם אם יראה רשע שעל ידו יוכל לבוא לידי היזק ממון
אל ימנע עצמו

שאו למרום עיניכם ובטחו אל ה', כי הוא משבר זרוע רשע
ומהרס מצב רשעים! חזק ואמץ לנגד הרשע, ובודאי כל
פמליא של מעלה יהיו בעזרך. ותראה להתאמץ בכל איבריך
ושס"ה גידיך להתחמם כנגדו לבלתי צאת מחשבתו הרעה אל
הפועל. ואם תעשה כן - אזי נחשב בהדלקות גופך לנגד הרשע
כאלו איבריו עולה מונחים על גבי המזבח. **ואף אם תראה**
רשע, שבגרמא דיליה תוכל לבוא להזיק ממון, חס ושלום,
מכל מקום תראה לעשות פעולתך, כי הרבה שלוחים למקום,
ברוך הוא; ואם תחריש לו בשביל היזק ממונד - מכל מקום לא
תנצל מההיזק בכפלים, כי סוף החונף לרשע - סופו לפול בידו.
ואם תראה בדעתך, שלא תוכל לבוא בריב ומצה עם הרשע,
שאתה מוכיח אותו בעבור שהשעה משחקת לו - מכל מקום
אסור לתן להרשע כח ואומץ וחזוק לסייעו לדבר עברה, חלילה
וחס; וגם אפילו במקום חשש נזק הגוף, חס ושלום, נראה

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפה

דאסור לתן חזוק ואמוץ לרשעים, אם לא במקום שיש סכנת נפשות, אז יסתלק עצמו והשמטה שריא. אבל סיוע - אסור לסייע לעוברי עברה.

מצות הוכח תוכיח מוטלת בעיקר על הרבנים ודייני עיר ועיר
- כשאין מורי צדק ודיינים מוטלת המצוה על כל ישראל

והמצוה של "הוכח תוכיח" מוטלת על הרבנים גאוני ארץ ועל דייני עיר ועיר; ובמקום שאין שם רב ומורה צדק ודיינים קבועים - אזי המצוה מוטלת על כל ישראל להוכיח איש את אחיו, ואז יהיה אהוב למעלה ואהוב למטה, ויקוים בו: הוכח לחכם - ויאהבך; ויזכה לשער האהבה, אמן.
(קב הישר פרק ס"ב)

התועלת שבתוכחה וגודל שכר **של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה**

בזוהר, פרשת תרומה, הוא מפליג מגודל שכר של המוכיחים ומזכים את הרבים, שמונעין את הרבים מן החטא ופועלין ארבעה דברים:

בראש - כי ידוע הוא, דהעולם נדון מחצה על מחצה, ועוון אחד הוא מכריע בכף חובה לכל העולם, ומצוה אחת מכריעה לכף זכות; ועל ידי התוכחות, שהמוכיח מוכיח את הבריות, אם שב אחד מישראל בתשובה שלמה, נמצא, שעל ידו העולם נדון לכף זכות, ונמצא זכות הרבים תלוי בו.

הקדושה מתגברת

שנית - המוכיח מקיים מצות עשה: הוכח תוכיח וגו', ועל ידי התוכחה מתגברת הקדושה, והסטרא אחרא מכרח להיות נכנע תחת יד הקדושה.

שפו שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

כבוד הקב"ה מתעלה ומתרום

השלישית - גורם שכבוד הקדוש ברוך הוא הוא מתעלה ומתרום; ושכרו יהיה, שיזכה לראות בנים ובני בנים יראים ושלמים.

לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה

הרביעי - כי לאחר מותו מוליכין את נשמתו בתליסר תרעי של עולמות העליונים, ולית מאן דימחה בידיה. ועליו נאמר: בריתי היתה אתו, החיים והשלום.

ועוד: שנוסף על שכרו שכר גדול מאד, והוא זה, כי מלאך אחד ושמו יהודעית, ממונה על נשמתן של המוכיחין לשמה, והוא מביא דיוקניה **דהוא מוכיח**, אשר הוא מזכה את הרבים **בתוכחתו** ומכריע את העולם מכף חובה לכף זכות.

ובשעה שמביא ההוא ממונה הדיוקנא ההוא, כדין מלכא קדישא מברך לההוא דיוקנא בכל ברכאן, דנתברך אברהם אבינו כד קריב עובדי עבודה זרה לעבודת הקדוש ברוך הוא, כמה דאת אמר: "ואת הנפש, אשר עשו בחרן". ומעלין לההוא דיוקנא בשבעין עלמין הגנוזים, דלא זכו בהו שום בר נש אחרא, **חוץ מאן דמזכה רבים על ידי התוכחה.**

מדוע אמר ר"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח ולא הוכיח את הרבים

ואם כן, אם כך גדל שכר המוכיחים הוא, קשה בעיני דאמר רבי עקיבא: תמה אני, אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח. וכי רבי עקיבא לא היה יודע שכר הנזכר לעיל?! היה לו להוכיח את הרבים כדי שיהיה זכות הרבים תלוי בו, ולדרוש ברבים, כי הוא היה מופלג בדורו.

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפז

**מפני שאין להוכיח הבריות בפני רבים
כדי שלא לביישן ברבים כי עונשם גדול מאוד**

והנראה בעיני, דראה רבי עקיבא גודל העונש של המוכיחים, שמוכיחים שלא לשמה ומביישים את הבריות בפני רבים על פי מה דאיתא במדרש רבה, פרשת בהר: ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביה, ויגפהו ה'. אמר רבי שמואל בר נחמני: את סבור לומר, שירבעם נגף?! והלא לא נגף אלא אביה! ולמה נגף? רבי יוחנן אמר: על ידי שחשדן ברבים; הדא הוא דכתיב: ואתם המון רב, ועמכם שני עגלי הזהב, אשר עשה לכם ירבעם וכו'. ומה אם המלך, על ידי שהוכיח את המלך כמוהו, ענשו הכתוב - הדיוט, שמוכיח את הדיוט חברו - על אחת כמה וכמה! ולכן לא רצה רבי עקיבא להוכיח את הבריות בפני רבים כדי שלא לבייש אותן ברבים. וכל המבייש את חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא. ולכן אמר: תמה אני, אם יודע אדם בדור הזה להוכיח.

על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים

עכשיו ראיתי מוכיחים חדשים, מקרוב באו, ועומדין ודורשים ברבים ומביישינן את הבריות דרך פרט וכלל, ואינם יודעין את ענשן. והי נתן לי לשון למודים, שחברתי זה הספר, כדי שיקראו בו הבריות; ואין רוצה אני לבייש אותן ברבים, כי כל איש יודע מרת נפשו במה שעוות, ויוכיח לעצמו לתקן את הפשעים והחטאים. וכדי שלא יאמרו הבריות: אין הלומדים יודעים את מעשינו, ואין חשים לראות אותנו - דע, כי בכל קהלה וקהלה יש בני אדם, שיודעים בקלקולן של הבריות, אך מפני החנופה שגוברת אומרים: אוי לנו אם כך נאמר, ואוי לנו אם לא נאמר. לכן את אשר עם לבבי עשיתי וכתבתי קצת בדברי הגדה, שמושכין לבם של הבריות, ובדברי משל ומליצה; ואקוה לא-ל, שעל ידי הספר הזה מזכה אני את הרבים, וזכות הרבים יהיה תלוי בי. ואני מבקש מכל

שפת שכל וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

היודע לקרות בזה הספר, שישים דברי כחותם על לבו ועל זרועותיו, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, ה' צורי וגואלי. (קב הישר פרק ק"א).

